

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук,
доцента Глазунової Олени Григорівни
на дисертаційну роботу ВАРЧЕНКО-ТРОЦЕНКО Лілії Олександрівни
**«Wiki-технологія як засіб підтримки проектної діяльності студентів
гуманітарних спеціальностей університету»**,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-
комунікаційні технології в освіті

Актуальність теми дисертаційної роботи. Початок реалізації вікіпроектів датується 90-ми роками минулого століття. З того часу вікіпроекти стали ефективним інструментарієм для створення енциклопедій, словників та довідників. Але це також потужний засіб для організації навчального середовища освітнього закладу. Завдяки використанню Вікі-технології існує можливість змістовно спілкуватись у веб-просторі, мати дискусійний майданчик для вирішення проблем та обміну досвідом, співпрацювати та використовувати різноманітні освітні Веб-ресурси, створювати онтології та навчальні курси. Зокрема, вікі-технологія може бути ефективно використана для підтримки проектної діяльності, оскільки робота над проектом є однією з найбільш ефективних технологій, яка відповідає потребам і запитам учасників освітнього процесу та сприяє формуванню їх професійних компетентностей. Саме завдяки вікі-технології є можливість організувати ефективну співпрацю та комунікацію учасників проекту. Тому дослідження побудови та функціонування навчального середовища на базі вікі-технології для підтримки проектної діяльності є актуальним питанням, а обґрунтування теоретичних та методичних аспектів організації навчального середовища з використанням

вікі-технології, є науковою проблематикою, що відповідає паспорту спеціальності 13.00.10 – «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті».

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації. Формулювання об'єкту, предмету і мети дослідження відповідає темі дисертації. Основні завдання сформульовано відповідно до мети, відповідають структурі роботи. Наукові положення та висновки, подані у дисертації, відповідають поставленим завданням. Висновки до кожного розділу відповідають змісту розділу та дають повне уявлення щодо проблеми дослідження. Всі компоненти розробленої системи обґрунтовані з використанням методологічних підходів та наукових методів дослідження. Зазначений ступінь обґрунтованості є достатнім і забезпечений: обраною методологічною базою дослідження; коректним застосуванням комплексу взаємодоповнюючих теорій і методів дослідження, серед яких *теоретичні* – аналіз, систематизація та узагальнення філософських, психолого-педагогічних праць; *методи системного аналізу* застосовані для визначення переваг застосування проектного підходу; вивчення міжнародних та вітчизняних нормативних документів застосовано під час уточнення загальної методики використання проектного підходу у ВНЗ; *метод моделювання* – для створення моделі організації вікі-орієнтованого навчального середовища для підтримки проектної діяльності; *емпіричні* – анкетування, опитування, бесіди, спостереження; *методи математичної статистики* для опрацювання результатів педагогічного експерименту.

Вірогідність одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях. Вірогідність наукових положень, що наведені в дисертації, забезпечена застосуванням сучасних загальнонаукових, теоретичних, емпіричних, математичних методів, що відповідають об'єкту, предмету, цілям та завданням дослідження, підтверджена результатами кількісного і якісного аналізу перебігу і підсумків педагогічного експерименту.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні теоретичні положення знайшли відображення у 22-х публікаціях автора, у тому числі в 1 навчальний посібник у 3-х редакціях, 9 статей у фахових виданнях, 2 - у міжнародних наукових журналах, та ін. Результати дослідження у достатній мірі апробувалися на наукових педагогічних конференціях у різних регіонах України та за кордоном. Слід відзначити, що низка публікацій автора, як закордонних, так і вітчизняних розміщені у міжнародних наукометричних базах даних.

Наукова новизна. Автором:

- *вперше* обґрунтовано та розроблено модель організації навчального середовища університету з використанням wiki-технології для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей університету, яка охоплює організаційну компоненту: положення, визначення відповідальних, координування та модерування; змістову компоненту – наповнення навчальними матеріалами, реалізація співпраці та комунікації учасників освітнього процесу; технологічну компоненту – визначення платформи для створення середовища, порівняння технологій, підтримка функціонування;

- *уточнено*: поняття «wiki-орієнтоване навчальне середовище університету» як відкрита система для реалізації освітньої мети, що створена з використанням wiki-технології, за рахунок спільного наповнення всіма учасниками освітнього процесу, збереження історії подій та автоматичного формування сторінок обговорень; «проектна діяльність студентів з використанням wiki-орієнтованого навчального середовища», як вмотивована (на основі особистого інтересу), цілеспрямована (щодо певної мети чи проблеми) добровільна, активна, творча діяльність студентів з використанням wiki-орієнтованого навчального середовища; шляхи використання wiki-технології для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей (робота в групах, відображення діяльності кожного з учасників для

отримання результатів проекту, обговорення проблемних питань, створення спільних публікацій, рефлексія освітньої діяльності, власне портфоліо); критерії і показники сформованості навичок електронної співпраці та комунікації з використанням формувального оцінювання (з урахуванням основних складових співпраці – змісту, процесу та результату);

– *набули подальшого розвитку* теоретичні та методичні засади розробки і використання ІКТ у відкритій освіті; теоретичні та методичні проблеми розробки і використання ІКТ для подання навчальних матеріалів, презентації та моніторингу освітньої діяльності; організаційно-педагогічні проблеми формування і використання відкритих освітніх ресурсів; теоретичні та методичні особливості використання wiki-технології в освітньому процесі.

Практичне значення. Важливим здобутком автора є розроблені та впроваджені у практику основні компоненти методики використання wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей. Результатом практико-орієнтованих розробок автора є розвиток навичок ефективної співпраці та комунікації всіх учасників освітнього процесу; створення методичних рекомендацій та довідкових матеріалів для студентів та викладачів щодо використання wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проектної діяльності студентів.

Ефективність використання результатів дисертаційного дослідження підтверджується актами впровадження Київського університету імені Бориса Грінченка (№322/1 від 20.12.2016); довідками з Національного університету біоресурсів і природокористування України (№18-56 від 27.12.2016), Економіко-правового ліцею (№235 від 16.12.2016), Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (№1520-33/03 від 16.12.2016), Запорізького інституту післядипломної педагогічної освіти (№604, 20.12.2016), Миколаївського інституту післядипломної педагогічної освіти (№1496/17-28 від 21.12.2016).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (348 найменувань, серед яких 103 іноземними мовами), 8 додатків (на 142 сторінках). Робота містить 19 таблиць та 68 рисунків. Загальний обсяг дисертації 366 сторінок, з них основний текст – 182 сторінки.

Загальний зміст дисертаційної роботи. У першому розділі «**Теоретичні основи організації навчального середовища з використанням wiki-технології для підтримки проектної діяльності студентів**» проаналізовано сучасний стан і тенденції побудови навчальних освітніх середовищ з використанням вікі-технологій. Детально аналізується та теоретично обґрунтовується категорійно-поняттєвий апарат і концептуальні засади створення навчального середовища для підтримки проектної діяльності студентів, зокрема навчальні середовища з використанням wiki-технології.

На основі аналізу наукової літератури, автор визначає критерії, яким має відповідати навчальне середовище сучасного університету: бути відкритим, швидко оновлюваним, сприяти формуванню професійних та ключових компетентностей.

Всебічний аналіз поняття «Wiki-орієнтоване середовище» дає можливість автору зробити висновок про те, що воно є ефективною платформою для реалізації освітніх технологій, орієнтованих на проектну діяльність студентів його використання дає змогу створювати проекти різних типів (індивідуальні, групові, колективні).

Автор наводить переваги та недоліки wiki-орієнтованого навчального середовища, аналізує функціонал середовища, особливості організації проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей в умовах відкритого освітнього середовища.

Таким чином закладена основа для дослідження необхідних компонентів у наступних розділах.

Загальна методика дослідження, методологічні підходи та концепція дослідження, структура та модель розробленого wiki-орієнтованого

навчального середовища сучасного університету для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей висвітлені у другому розділі **«Організація навчального середовища університету з використанням wiki-технології для підтримки проектної діяльності»**.

Зокрема, заслуговує на увагу запропонований автором функціональний підхід до проектування вікі-орієнтованого навчального середовища, що дає можливість отримувати всебічне уявлення про його організацію з різних точок зору щодо: *організаційної* – доступ суб'єктів до функцій і елементів процесів навчального середовища в цілому; *функціональної* – елементом якого процесу є та чи інша функція кожного учасника; *інформаційної* – які дані необхідні для виконання тієї чи іншої функції учасника; *процесної* – які функції об'єднані в процес, які дані необхідно передавати від функції до функції у рамках процесу, про взаємодію учасників процесу.

У другому розділі автором, відповідно до функціонального аналізу, розроблена модель організації wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей. Відповідно до моделі визначено структуру wiki-орієнтованого середовища на прикладі Київського університету імені Бориса Грінченка.

Було окреслено шляхи використання wiki-технології у навчальному середовищі учасниками освітнього процесу як *пасивна та активна діяльність*.

Автор визначає критерії оцінювання wiki-орієнтованого навчального середовища: відповідність потребам освітнього процесу університету; забезпечення відкритості та простоти доступу; наявність навчальних курсів, що відповідають програмованим результатам навчання; забезпечення зворотного зв'язку між усіма учасниками освітнього процесу, шляхи комунікації; забезпечення спільної роботи; адаптивність відповідно до поточних потреб; позитивний вплив на загальний рейтинг університету; наявність мотиваційної функції; ефективне координування

функціонування навчального середовища; забезпечення технічної підтримки навчального середовища.

Принципи організації співпраці учасників освітнього процесу у wiki-орієнтованому навчальному середовищі, описано основні компоненти методики використання wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей, висвітлена можливість використання Вікі-порталу як засобу відкритої презентації результатів індивідуальної та групової освітньої діяльності науково-педагогічних працівників та студентів, застосування Вікі-порталу для організації відкритих навчальних онлайн курсів обґрунтовуються у третьому розділі **«Методика використання wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей»**.

Автор наводить приклади ефективного використання вікі-орієнтованого середовища як засобу інструменту для реалізації навчальних проектів (стор.114), презентації результатів освітньої та наукової діяльності викладачів і студентів (стор.127), створення та використання відкритих навчальних курсів (стор.147). Детально аналізуються види проектної діяльності, які організовані за допомогою вікі-орієнтованого навчального середовища, виокремлюються форми організації – індивідуальні проекти, робота в парах, робота в групах, колективні проекти; а також, методи (метод проектів, peer-to-peer, case-study, storytelling, flipped class) і засоби навчання (веб-конференція, он-лайн зустріч, веб-форум, миттєві повідомлення та чати, блоги, інтернет-портали, wiki-сайти, електронні списки розсилки, "білі дошки", групи новин, карти розуму, соціальна мережі).

Практичну цінність мають розроблені автором і викладені у 4 розділі **«Експериментальне дослідження wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей»** завдання, зміст і результати педагогічного

експерименту, результати статистичного опрацювання та аналіз експериментальних даних.

Педагогічний експеримент здійснено за програмою двох етапів: констатувального та формувального. Для визначення сформованості навичок співпраці та комунікації були розроблені та застосовані рівні: високий, достатній, середній, початковий. Для усіх видів вимірювань були застосовані релевантні методи та індикатори оцінювання рівня сформованості навичок співпраці та комунікації. Для статистичної обробки результатів використано критерій Пірсона. Крім того, автор дослідження використала метод експертів для оцінювання авторської моделі вікі-орієнтованого середовища. Завдяки застосованим методам, слід відзначити, що гіпотеза дослідження була експериментально доведена.

Зауваження до змісту дисертації. Оцінюючи загалом позитивно виконане дисертаційне дослідження Варченко-Троценко Л.О., слід висловити зауваження та побажання.

1. Предмет дослідження варто розширити та подати у такій редакції «організація та використання вікі-орієнтованого навчального середовища для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей університету».

2. В п.2.2. «Модель Wiki-орієнтованого навчального середовища для підтримки проектної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей» детально розглянуто змістовний компонент ІОС, але дисертант недостатньо уваги приділяє аналізу інфраструктурного, комунікаційного та компетентнісного компонентів ІОС.

3. У розділі 3 надається велика кількість прикладів застосувань вікі-технології у проектній діяльності з аналізом результатів виконання різнотипних проектів, що свідчить про значне практичне значення виконаного дослідження. Але, на наш погляд, недостатньо узагальнений набутий досвід у вигляді методичної системи, яка б показала взаємозв'язок

між змістовними елементами, методами, формами навчання та інформаційними технологіями (сервісами).

4. В ході педагогічного експерименту досліджувалися лише «м'які» навички, які формувалися або розвивалися у студентів, але в ході виконання багатьох навчальних проєктів формувалися і професійні компетентності. Було б доцільно проаналізувати результати навчальних досягнень студентів в ході виконання проєктів.

5. У висновках бажано спиратися на експериментальні дані, які підтверджують обґрунтованість положень, що формулюються. Крім того, у висновках не знайшли відображення результати щодо визначених критеріїв та показників рівня сформованості навичок електронної співпраці та комунікації студентів, основні компоненти методики використання wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проєктної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей (3 і 5 завдання дослідження).

Зазначені зауваження й побажання не ставлять під сумнів актуальність та цінність роботи Варченко-Троценко Л.О., що постає завершеною, самостійною працею, якою вирішено актуальну проблему в галузі інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Загальний висновок: Дисертація є самостійним і завершеним науковим дослідженням, в роботі поставлено і розв'язано актуальне наукове завдання розробити методику використання wiki-орієнтованого навчального середовища університету для підтримки проєктної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей.

За актуальністю, новизною, теоретичним рівнем і практичним значенням дисертаційне дослідження Варченко-Троценко Лілії Олександрівни *«Wiki-технологія як засіб підтримки проєктної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей університету»* повністю відповідає встановленим вимогам до кандидатських дисертацій. Зміст дисертаційного дослідження, засоби, методи, що використовуються в

ньому, та одержані основні наукові результати відповідають профілю спеціальності 13.00.10 – «інформаційно-комунікаційні технології в освіті».

В цілому вважаю, що Варченко-Троценко Лілія Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті».

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук,

доцент,

декан факультету інформаційних технологій

Національного університету біоресурсів і

природокористування України

О.Г.Глазунова

